

Nr 390.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående användande av visst utav 1911 års riksdag på extra stat beviljat belopp till uppförande av nybyggnad för marketenteri vid flottans station i Stockholm; given Stockholms slott den 3 maj 1918.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

att till uppförande av nybyggnad för marketenteri vid flottans station i Stockholm må, utöver av 1911 års riksdag för ändamålet på extra stat beviljat belopp av 34,000 kronor, användas 76,000 kronor av det utav samma riksdag på extra stat beviljade beloppet av 138,000 kronor till nybyggnad för underofficersskola vid stationen.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Erik Palmstierna.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 3 maj 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
              SCHOTTE,
              PETRÉN,
              NILSON,
              LÖFGREN,
              friherre PALMSTIERNA,
              RYDÉN,
              UNDÉN,
              THORSSON.

Departementschefen, statsrådet friherre Palmstierna anhöll härefter att få underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om uppförande av ett marketenteri vid flottans station i Stockholm samt anförde därvid följande.

Kungl. Maj:ts
proposition
(nr 123) till
1911 års riks-
dag m. m.

Efter framställning av Kungl. Maj:t i proposition (nr 123) till 1911 års riksdag beviljade riksdagen, enligt vad riksdagen anmält i skrivelse (nr 5) vid samma års riksdag, till byggnadsarbeten m. m. för flottans station i Stockholm på extra stat för år 1912 ett anslag av 400,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta i mån av behov förskottsvis utanordna detta belopp redan under år 1911.

Nämnda anslag avsåg följande byggnadsföretag:
ändring av logementsfartyget Vanadis till kasernfartyg kr. 39,000: —
nybyggnad av en underofficersskola å Skeppsholmen .. » 138,000: —
Transport kr. 177,000: —

	Transport kr. 177,000: —
tillbyggnad av exercisskolan å Skeppsholmen..... »	159,000: —
nybyggnad av marketenteri å Skeppsholmen ..... »	34,000: —
nybyggnad av ett ammunitionsförrådshus å Loudden ... »	25,700: —

summa kr. 395,700: —

vilket belopp för täckande av med arbetena förenade oförutsedda utgifter avrundats till 400,000 kronor.

Dessa byggnadsföretag ingingo i ett av marinförvaltningen med skrivelse den 2 februari 1911 överlämnat förslag till de anordningar, som skulle bliva erforderliga, därest flottans station i Stockholm komme att bibehållas å sin nuvarande plats. Då emellertid något definitivt förslag till stationens fullständiga ordnande icke kunnat föreläggas 1911 års riksdag, hade medel vid nämnda riksdag ansetts böra beredas allenast för ovannämnda byggnadsföretag, vilkas utförande i främsta rummet funnits vara av behovet påkallat.

Av berörda byggnadsföretag hava underofficersskolan och marketenteriet ännu icke kommit till utförande, under det övriga med anslaget avsedda arbeten slutförts; och anhåller jag nu att få i korthet redogöra för de åtgärder, som under den gångna tiden vidtagits med avseende å förstnämnda båda byggnadsföretag.

Åtgärder beträffande nybyggnad av underofficersskola och marketenteri å Skeppsholmen.

Sedan marinförvaltningen med skrivelse den 21 mars 1914 överlämnat genom varvschefens vid stationen försorg uppgjorda, av ritningar åtföljda förslag till uppförande av ifrågavarande två byggnader, hade överintendentensämbetet i ett den 7 juli samma år i ärendet avgivet utlåtande förklarat sig anse, att en fullständig omarbetning av oförmälda förslag vore av nöden, samt hemställt, huruvida icke lämpligt vore, att för denna så ytterst grannlaga byggnadsfrågas fullt lyckliga lösning en tävlan om upprättande av förslag i ämnet bleve utlyst.

Med anledning härav uppdrogs genom nådigt brev den 9 oktober 1914 åt marinförvaltningen och överintendentensämbetet att gemensamt avgiva förslag till program och övriga bestämmelser rörande anordnande av en arkitekttävlan för erhållande av ett ritningsförslag till ifrågavarande byggnader, i vilket förslag behörig hänsyn borde tagas till såväl estetiska som praktiska fordringar; och hade Kungl. Maj:t, efter det myndigheterna till åttlydnad härav med skrivelse den 26 april 1915 överlämnat förslag till program för idétävlan angående berörda byggnader jämte tillhörande ritningar, enligt nådigt brev den 21 maj samma år med viss ändring godkänt det sålunda framlagda förslaget samt

anbefallt myndigheterna att omedelbart vidtaga nödiga åtgärder för anordnande av omförmälda tävlan, varjämte medgivits, att de av denna tävlan föranledda utgifter finge med ett belopp av högst 6,000 kronor av marinförvaltningen bestridas av omhänderhavande medel och framdeles anmälas till ersättande.

Efter det kungörelse om tävlingen utfärdats, hade vid tävlingstidens utgång inkommit 32 tävlingsförslag, varjämte ett förslag inkommit efter tävlingstidens utgång. På sätt det inför bedömningsnämnden, som bestått av kommandören N. Anckers, arkitekten R. Östberg och stationsingenjören friherre S. C:son Sparre, förda protokollet utvisade, hade tre pris utdelats, nämligen 1:a pris å 1,500 kronor för förslaget »Märke», 2:a pris å 1,000 kronor för förslaget »Kranbalksvis» och 3:e pris å 600 kronor för förslaget »Utlängan». Dessutom hade tre förslag, betecknade med »Marin», »För Stockholms skull» och »Ett skepp», inköpts för en summa av sammanlagt 900 kronor.

I skrivelse den 30 november 1915 hade marinförvaltningen till utförande förordat det med 2:a pris belönade förslaget »Kranbalksvis», vilket förslag upptog relativt låga kostnader för ifrågavarande byggnaders uppförande och som syntes ämbetsverket motsvara de krav, som man uppställt å byggnaderna. Sammanlagda kostnaderna för båda byggnadernas uppförande enligt detta förslag uppginge jämlikt verkställd beräkning till 174,500 kronor, men ansåge ämbetsverket, att sådana förenklingar i förslaget kunde utan att förringa byggnadernas ändamålsenlighet vidtagas, att det belopp, som funnes disponibelt av förberörda anslag, 400,000 kronor, icke behövde överskridas. På grund härav hade marinförvaltningen i omförmälda skrivelse hemställt, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt ämbetsverket att gå i författning om uppförande å Skeppsholmen av nybyggnad för underofficersskola och marketenteri i överensstämmelse med ovannämnda, med 2:a pris belönade förslag, med rätt för ämbetsverket att vidtaga de förändringar, som under arbetets gång kunde finnas erforderliga.

I häröver den 11 januari 1916 avgivet utlåtande hade överintendentsämbetet emot förslaget i fråga icke haft något att erinra, i vad det samma avsåge marketenteribyggnaden, och beträffande byggnaden för underofficersskola endast framställt vissa smärre erinringar; och hade ämbetet ansett sig böra, med de sålunda gjorda erinringarna, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte gilla ifrågavarande förslag till underofficersskola och marketenteri å Skeppsholmen.

Handlingarna i ärendet jämte tillhörande ritningar hava därefter varit överlämnade till de båda kommittéer (1916 och 1917 års flottsta-

tionskommittéer), som under nämnda år tillsatts för verkställande av utredning av flottstationsfrågan, för att vara tillgängliga vid fullgörande av de åt nämnda kommittéer lämnade uppdragen. I de s. k. Stockholmsförslagen, vilka inginge i de av dessa kommittéer den 19 mars, resp. den 30 november 1917 avgivna betänkanden, hade ock upptagits ifrågavarande båda byggnader. Därvid hade av 1916 års flottstationskommitté beräknats, att uppförandet av underofficersskola och marketenteri skulle betinga ökade utgifter, utöver de ursprungligen upptagna kostnaderna, av 45,000 kronor för underofficersskolan och 20,000 kronor för marketenteriet, eller för båda byggnaderna tillsammans 65,000 kronor. I dessa merkostnadsbelopp hade icke gjorts någon rubbning vid uppgörandet av de utav 1917 års flottstationskommitté framlagda kostnadsberäkningarna, vilka grundade sig på enhetspris i februari 1917, men hade därvid erinrats, att kompletterande detaljberäkningar för de särskilda arbetena erfordrades enligt vid tiden för arbetenas utförande gällande enhetspris.

På grundvalen av 1916 års flottstationskommittés betänkande framlade Kungl. Maj:t i proposition (nr 296) till 1917 års riksdag förslag angående utvidgning av flottans station i Stockholm m. m., men fann riksdagen, enligt vad riksdagen anmälde i skrivelse (nr 5) vid samma riksdag, denna proposition icke för det dåvarande böra till någon riksdagens åtgärd föranleda. I nämnda proposition hade jämväl upptagits utförandet av ifrågavarande båda byggnader, därvid kostnaderna beräknats i överensstämmelse med vad av 1916 års flottstationskommitté i sådant avseende föreslagits.

Såsom framgår av propositionen nr 2 till innevarande års riksdag om tilläggsstat till riksstaten för år 1918 (femte huvudtiteln, punkt 9), har jag icke ansett mig böra tillstyrka, att förslag framlägges till innevarande års riksdag vare sig på grundvalen av 1917 års flottstationskommittébetänkande — vari föreslagits, att en flottstationsanläggning måtte komma till utförande vid Skuggan (å fastlandet vid Lilla Värtan) — eller i anslutning till den år 1917 avlätna propositionen i flottstationsfrågan.

Med anledning därav att ifrågavarande byggnader för underofficersskola och marketenteri på grund av nu angivna omständigheter ännu icke kommit till utförande, har marinförvaltningen i skrivelse den 19 sistlidna februari, i samband med avgivande av yttrande angående anläggning av docka å Beckholmen m. m., med avseende å de ofta och starkt påpekade stora hygieniska bristerna vid den nuvarande stationen

Marinförvaltningens skrivelse den 19 februari 1918.

å Skeppsholmen uttalat, att det syntes ämbetsverket icke vara rådligt att längre uppskjuta uppförandet av ifrågavarande byggnader. Försiktigheten torde dock enligt marinförvaltningens mening bjuda att med nu gällande byggnadspris beräkna merkostnaden för båda byggnadernas uppförande till sammanlagt omkring 100,000 kronor. På grund härav ansåg sig marinförvaltningen böra föreslå, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen för ifrågavarande ändamål äska ett anslag av 100,000 kronor på extra stat för år 1919.

Stationsbefälhavarens vid flottansstation i Stockholm skrivelse den 18 mars 1918.

Härefter har stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm med skrivelse den 18 nästlidna mars överlämnat dels ett av kostnadsberäkning åtföljt, reviderat förslag till marketenteribyggnad å Skeppsholmen och dels ett reviderat kostnadsförslag till underofficersskola därstädes samt därvid hemställt att, då flottans station i Stockholm efter allt att döma komme att kvarbliva på sin nuvarande plats, erforderliga medel för dessa byggnader, utöver vad av 1911 års riksdag blivit beviljat, måtte snarast möjligt ställas till förfogande.

Enligt vad av det reviderade förslaget till marketenteribyggnad framgår, skiljer sig detta förslag från det tidigare uppgjorda förslaget därutinnan, att såväl underofficerskorpralsmäss som manskapsmäss indelats i smärre lokaler för beredande av större trevnad för personalen. Vidare har köket på inrådan av en på skolköksområdet sakkunnig person förstorats samt diskninganordningarna förlagts inom köket och ej, såsom i det förut upprättade förslaget, i särskilt rum. Därjämte hava i kostnadsförslaget upptagits kostnader för möbler, gardiner m. m. ävensom köksinventarier enligt särskilt av nämnda sakkunniga person uppgjort förslag jämte kostnadsuppgift. Kostnaderna för marketenteribyggnaden beräknades enligt det reviderade förslaget till 110,000 kronor, varav 7,000 kronor upptagits för möbler, gardiner m. m. och 4,000 kronor för köksinventarier.

Det reviderade kostnadsförslaget till underofficersskola slutar å ett belopp av 290,000 kronor.

Marinförvaltningens utlåtande den 26 mars 1918.

Till följd av nådig remiss har marinförvaltningen den 26 nästlidna mars avgivit utlåtande i ärendet och därvid anfört huvudsakligen följande.

Enligt stationsbefälhavarens vid flottans station i Stockholm förevarande reviderade förslag jämte kostnadsberäkningar för uppförande av ifrågavarande byggnader skulle kostnaderna för byggnaderna belöpa sig till (110,000 + 290,000) 400,000 kronor, vilket utgjorde en mer-

kostnad av 228,000 kronor utöver det av 1911 års riksdag för omförmålda byggnader beviljade beloppet (34,000 + 138,000) 172,000 kronor. Oaktat den avsevärda stegringen av byggnadskostnaderna hade marinförvaltningen emellertid, med fästat avseende vid nuvarande otillfredsställande förhållanden vid stationen samt då, såsom stationsbefälhavaren anført, stationen efter allt att döma komme att kvarbliva på sin nuvarande plats, funnit sig böra hemställa, att Kungl. Maj:t måtte äska, utöver för ändamålet disponibla medel, något över 170,000 kronor*), ett anslag av 230,000 kronor för uppförande vid stationen av byggnader för marketenteri och underofficersskola enligt förut omförmålda, med »Kranbalksvis» betecknade förslag, med rätt för ämbetsverket att vidtaga de förändringar, som under arbetets gång kunde finnas erforderliga.

För den händelse Kungl. Maj:t skulle finna sig icke kunna nu göra framställning till riksdagen om beviljande av tilläggsanslag till så högt belopp, ville marinförvaltningen, som på ovan anförda skäl hölle före, att det icke läte sig försvara att längre uppskjuta uppförandet av marketenteribyggnaden, hemställa om bemyndigande att av redan beviljade medel få använda en summa av 110,000 kronor för uppförande av sistnämnda byggnad.

I det föregående har redogjorts för de omständigheter, som försakat, att av de byggnadsarbeten vid flottans station i Stockholm, vartill medel beviljats av 1911 års riksdag, nybyggnaderna för marketenteri och underofficersskola ännu icke kommit till utförande. Dessa omständigheter sammanhånga till huvudsaklig del därmed, att frågan, huruvida nämnda station borde kvarbliva å sin nuvarande plats eller om en förflyttning av stationen borde äga rum, en längre tid varit svävande samt under åren 1916 och 1917 gjorts till föremål för förnyade utredningar och förslag.

På sätt förut nämnts, har jag i propositionen nr 2 till innevarande års riksdag om tilläggsstat till riksstaten för år 1918 under femte huvudtiteln uttalat, att jag icke ansett mig böra tillstyrka, att något förslag i flottstationsfrågan framlägges till innevarande års riksdag. Härefter har, såsom jag anhåller få erinra, Kungl. Maj:t, på min framställning, den 22 sistlidna februari framlagt proposition till riksdagen angående anläggning av ny docka vid flottans station i Stockholm (å Beckholmen) och i samband därmed föreslagit riksdagen att för sin

Departements-
chefens ytt-
rande.

*) Att det anslagna beloppet, 172,000 kronor, numera icke i sin helhet finnes disponibelt är, enligt uppgift, beroende därpå, att en mindre brist uppstått vid utförandet av tillbyggnaden av exercisskolan å Skeppsholmen m. m.

del godkänna vissa med Stockholms stad avslutade preliminära avtal, varigenom bland annat kronan skulle förvärva, förutom Beckholmen, ett område av omkring 50,000 kvadratmeter i den s. k. Djurgårdsstaden. Under förutsättning av bifall till denna proposition lärer, ehuru flottstationsfrågan fortfarande hålles öppen, en förflyttning av stationen inom nu överskådlig tid ej anses förestå.

Vid sådant förhållande torde tidpunkten nu vara inne att till förnyad prövning upptaga frågan om bringande till verkställighet av 1911 års riksdags beslut i fråga om uppförande å Skeppsholmen av nybyggnader för marketenteri och underofficersskola.

Vad då först marketenteribyggnaden beträffar, har redan i förenämnda proposition nr 123 till 1911 års riksdag med styrka framhållits betydelsen av detta byggnadsföretag. Vid tiden för avlåtandet av nämnda proposition var stationens marketenteri för manskapet inrymt å logementsfartyget Vanadis. Sedan detta logementsfartyg i enlighet med beslut vid samma riksdag omändrats till kasernfartyg, har marketenteriet flyttats till logementsfartyget Eugenie, där det s. k. batteridäcket för närvarande för ändamålet tagits i anspråk. Såväl ur hygienisk synpunkt som med hänsyn till utrymmet är emellertid den lokal, som å sistnämnda logementsfartyg kunnat anordnas till marketenteri, mycket otillfredsställande. Det synes mig därför vara synnerligen angeläget, att den avsedda nya marketenteribyggnaden snarast möjligt kommer till stånd. Enligt min mening står det i överensstämmelse med statens välförstådda intresse, att sådana anordningar för manskapets trevnad å deras fredsöfverläggningsplatser vidtagas, som kunna för rimliga kostnader åstadkommas. I sådant avseende hava på statens bekostnad mässbyggnader i allmänhet uppförts å regementenas öfverläggningsplatser. Vad Skeppsholmen beträffar, är en sådan byggnad av särskilt starkt behov påkallad till följd av de nuvarande manskapskasernernas bristfälliga beskaffenhet och avsaknaden av samlingsrum, där manskapet utan att behöva lämna Skeppsholmens område kan vistas under sina fristunder, idka sällskapligt umgänge och erhålla lämpliga förströelser. Och man synes enligt min mening med fog kunna utgå från att, därest det genom det ifrågavarande marketenteriets uppförande blir behörigen sørjt för flottans manskap i förevarande avseende, detta skall främja en god hållning hos den å Skeppsholmen förlagda kontingenten av manskapet.

Mot det nu föreliggande, genom stationsbefälhavarens försorg reviderade förslaget till marketenteribyggnad har jag icke funnit någon

anledning till erinran. Särskilt synes mig förslaget hava rätt väsentligt vunnit till följd av de ändringar, som genom medverkan av en på skolköksområdet sakkunnig person upptagits i förslaget. Även det estetiska kravet, som med hänsyn till Skeppsholmens insats i stadsbilden måste anses vara av betydelse, lärer genom den i det föregående omnämnda sakkunniga bedömningen av infordrade tävlingsförslag få anses tillgodosett. Med hänsyn till de på den senare tiden högst väsentligt stegrade byggnadskostnaderna synes någon anmärkning icke heller kunna göras mot den uppgjorda kostnadsberäkningen, vilken slutar å ett belopp av 110,000 kronor, inklusive möbler och gardiner m. m. samt köksinventarier. Enligt vad jag inhämtat, hava nyssnämnda i det reviderade förslaget upptagna ändringar förorsakat en ökning av kostnaderna med 15 å 20 %, men då dessa ändringar, enligt vad jag nyss nämnt, synas göra marketenteriet ägnat att på ett bättre sätt motsvara sitt ändamål, anser jag mig icke böra ifrågasätta ett uteslutande av desamma för att därigenom nedbringa kostnaderna.

Med avseende å byggnaden för underofficersskola, synes mig visserligen givet, att en snar lösning av frågan om nya lokaler för underofficersskolan är behövlig. För närvarande disponeras såsom undervisningslokaler för en del av denna skola åtta rum i gamla norra riksbankshuset. Förutom nu nämnda lokaler förfogar underofficersskolan för sin minklass över särskilda lokaler inom varvets område. Dessutom använder underofficersskolan för gymnastik, viss exercis m. m. exercisskolans lokaler å Skeppsholmen samt för den praktiska undervisningen verkstäder och fartyg å varvet. Med denna splittring av skolan på flera håll följa naturligen vissa olägenheter. Det synes mig emellertid, med hänsyn icke minst till den väsentliga kostnadsökning av (290,000—138,000) 152,000 kronor, som ett utförande av denna skolbyggnad beräknats medföra, att, på sätt jämväl av marinförvaltningen alternativt ifrågasatts, med detta byggnadsföretag kan utan allt för stora olägenheter för närvarande anstå.

Med avseende å sättet för beredande av medel till täckande av den merkostnad av (110,000—34,000) 76,000 kronor, som uppförandet av marketenteribygnaden enligt det föreliggande reviderade förslaget skulle medföra, anser jag, i likhet med marinförvaltningen, att härför lämpligen bör få tagas i anspråk motsvarande belopp av det utav 1911 års riksdag till underofficersskolan på extra stat beviljade beloppet av 138,000 kronor. Härtill lärer riksdagens medgivande böra inhämtas.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till uppförande av nybyggnad för marketenteri vid flottans station i Stockholm må, utöver av 1911 års riksdag för ändamålet på extra stat beviljat belopp av 34,000 kronor, användas 76,000 kronor av det utav samma riksdag på extra stat beviljade beloppet av 138,000 kronor till nybyggnad för underofficersskola vid stationen.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle proposition till riksdagen avlåtas av den lydelse, en vid detta protokoll fogad bilaga utvisar.

Ur protokollet:

Eric Baad-Heimer.